

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Михаил Иванов Груев – СУ „Св. Климент Охридски“/
Държавна агенция „Архиви“, хабилитиран в Професионално
направление 2.2. – История и археология (История на България) върху
научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната
длъжност „доцент“ в Нов български университет по Професионално
направление 2.2. - История и археология (История на България), обявен
в обявен в ДВ бр. 92/18.11.2022 г., с кандидат гл. ас. д-р Димитър
Йорданов Гюдуров

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет

Със заповед на ректора на Нов български университет З-РК-79/22.12.2022 г. съм определен за член на научно жури за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по Област на висше образование – 2. Хуманитарни науки; Професионално направление – 2.2. – История и археология; Научна специалност– 05.03.06 – История на България, в департамент „История“ на НБУ. Конкурсът е обявен в Държавен вестник, бр. 92/ 18.11.2022 г. С вътрешно решение на научното жури съм определен за рецензент. При придвижването и реализацията на цялата процедура до настоящия момент не са допуснати нарушения и са спазени законовите изисквания. На базата на представените документи има всички основания да се заключи, че тя е осъществена в съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и с Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ. Даденият по-нататъшен ход на процедурата изцяло отговаря на изискванията на посочените нормативни актове. Единствен кандидат в конкурса е гл. ас. д-р Димитър Йорданов Гюдуров. Същият е избран на тази академична длъжност след конкурс през 2013 г., поради което предмет на рецензията ще бъдат само публикациите му след това. Кандидатът е предложил за участие в конкурса за доцент две публикувани монографии, 3 студии и 5 статии, две от

които на английски език. Предложените за участие в конкурса трудове, както и общия брой на събраните от кандидата точки, напълно съответстват на минималните национални изисквания и на изискванията на НБУ за заемане на академичната длъжност „доцент“.

II. Изследователска дейност и резултати

В научно-изследователската работа на гл. ас. д-р Димитър Гюдуров биха могли да се обособят няколко тематични области. На първо място следва да се отбележи че при него остава траен интересът към историята на етнокултурните и религиозните общности и групи, населяващи България, както и на взаимоотношенията им с държавата в периода 1878 – 1944 г. По тези проблеми той работи още от докторската си работа, защитена през 2012 г. Без съмнение най-задълбочени са изследванията му върху мюсюлманското вероизповедание в страната, върху дейността на мюфтийската институция, влиянието на Османската империя, а по-късно и на кемалистка Турция върху него, взаимоотношенията с официалната българска държава и т. н. Макар и по-периферно, научните му интереси се простират и върху по-малките етнокултурни групи в страната като власи, гърци и др., разглеждани отново в контекста на политиката на отделните правителства към тях.

Втората тематична област, в която кандидатът навлиза през последните няколко години, е свързана с производството и контрабандата на различните видове опиати и цялата криминална субкултура, формирана и съпътстваща този феномен. На него Гюдуров посвещава последната си монография, както и още една студия. Това, което заслужава да се отбележи, е разглеждането на всички тези проблеми в много широк международен и балканско-средиземноморски контекст.

Третата тематична област в творчеството на кандидата е посветена на т. нар. „социални злини“. Става дума за изследване на проблеми като

сводничеството и проституцията, разпространението на сифилиса и другите венерически заболявания, свързани с тях, и т. н. Този интерес на автора към тъмните страни на българското всекидневие в края на XIX и първата половина на XX век свидетелства за неговото преориентиране към проблемите на социалната история, медицинската антропология и въобще към нови изследователски пространства, останали до този момент извън интереса на традиционната историопис.

Без съмнение с най-голяма значимост сред предложените за рецензиране трудове, е монографията на Димитър Гюдуров, озаглавена: „Българите и опиатите. Производство и търговия 1879 – 1944“, издание на Нов български университет, 2022 г. Изследването е осъществено на базата на многобройни и разнородни източници, включващи документи на основните държавни институции, занимаващи се с регулацията и контрола на опиумното производство, полицейски рапорти и доклади, кореспонденция с различните международни органи след Първата световна война, опитващи се да ограничат производството и употребата на опиумните деривати, периодичен печат от епохата, изследвания и публикации на редица чуждестранни автори в областта на криминалистиката и социалната история и т. н. Освен това авторът е представил проблема както във вътрешно-българските му социални измерения, така и в неговия международен контекст, включващ и ангажиментите, които страната поема, присъединявайки се към различните конвенции и комитети към Обществото на народите, посветени на борбата с този световен социален феномен. Ситуацията с производството и разпространението на наркотици в България е разгледано в широк исторически и географски контекст, представящ богатата османска традиция в легалния спектър, от една страна, оформящата се нова социална реалност в периода след войните, при която всичко това се превръща в хранителна среда за организираната престъпност, от друга, и задълженията, които българската държава поема по отношение на ограничаването на проблема – от трета. Така всъщност авторът проследява паралелно тези три фактора,

обуславящи динамиката на опиатното производство и търговия, като инкорпорира в изложението си и редица частни случаи. Един от важните сред тях, е този на ВМРО, която нерядко се явява основен инвеститор, производител, износител и потребител по цялата верига на опиумното производство. В този смисъл, на фона на съществуващата обемна литература за различни аспекти от дейността на организацията, Гюдуров запълва важна празнина, частично осветяваща и въпроса с нейното финансиране. Обективният поглед върху изследването обаче, изисква да бъдат посочени и някои негови слабости. Основната от тях е свързана с почти стихийния емпиризъм при реконструкцията, при който читателят буквално се уморява да следи десетките имена, протоколи, дати и т. н., понякога разположени на една и съща страница. Без съмнение, при едно неизбежно ново издание, анонсирано от амбицията на самия автор да създаде своеобразна трилогия върху, да ги наречем „сенчестите страни” на живота в България в периода до Втората световна война, текстът би следвало да се освободи от този баласт. Другата ми забележка е свързана със сериозното надценяване от страна на автора на познанията по химия на редовите читатели и особено на тези от тях, които несистемно използват упойващи вещества. В този смисъл всички споменати субстанции, за които става дума, сякаш самоподразбиращо се: морфин, кокаин, кодеин, дионин, еукодал, дикодид, дилаудид и т. н., се нуждаят от някакъв вид описание, било под линия, било в таблица в края на текста. Независимо от посочените слабости обаче, следва да се подчертае, че трудът определено е приносен и новаторски в много отношения.

Втората монография, с която кандидатът участва в конкурса, е посветена на политиката на българската държава към мюсюлманското религиозно малцинство и ролята на турската пропаганда в периода 1923 – 1944 г. Както е известно, това е проблем, относително добре проучен в българската историография. Сам по себе си този факт представлява известно изследователско предизвикателство, тъй като изисква надграждане над известното и същевременно интегриране в текста на основните научни

достижения. Може определено да се твърди, че Гюдуков се е справил с него, тъй като изложението умело съвместява нови и неизвестни до този момент факти с критичен анализ на основните изследвания по проблема. Най-ярко това личи в анализа на Ангорския договор и съпътстващата го Конвенция по установяването от 1925 г. Тъй като той поставя и редица нерешени и открити въпроси в двустранните отношения, някои от които и до ден днешен, тази материя до този момент е била обект на многобройни и противоречиви интерпретации. Приносът на автора се изразява в критичен анализ на самия текст на договора, посочването на разночетенията от двете страни, както и на различните интерпретации в литературата. В последна сметка той съумява да се отгласне от полярните и емоционални оценки за него и за самия Симеон Радев, като основен преговарящ от българска страна, и да посочи, че отчитайки реалностите към онзи момент, това е бил единствено възможният резултат от продължителните преговори между двете страни.

Друг приносен момент в изследването представляват страниците, посветени на изселническия поток от български турци към Турция през 30-те години на XX век. Както е известно, това е най-слабо проучената изселническа вълна и по тази причина авторът запълва важна празнина в познанието. Той убедително проследява т. нар. в демографията „push factors” – факторите на отгласкването в посока към Турция, както и насрещно действащите pull factors – фактори на привличането, които определят цялостната логика на изселническия процес. Без съмнение, сред втората група фактори важно място заема и набиращата сила кемалистка пропаганда в страната, на която е посветена важна част от изследването. Макар тази проблематика, както и борбите между т. нар. старотурци, от една страна, и кемалистите, от друга, да са сравнително добре проучени, авторът уплътнява известната до този момент картина най-вече с нова фактология около ролята на различните български правителства в това противопоставяне. Централно място е отделено на изграждането и утвърждаването на мюфтийската институция като своеобразен посредник при техните контакти с мюсюлманските

общности в страната. Макар да не споделям всички оценки на автора, особено по отношение на кемализма, определено смятам, че неговото изследване е приносно и запълва важни празнини от познанието за етническата политика на българската държава през междувоенния период.

Двете монографии на кандидата, както и останалите студии и статии, са цитирани в общо 16 научни трудове и публикации у нас и в чужбина.

III. Учебна и преподавателска дейност

Тази част от рецензията се основава преди всичко на доклада за самооценка на кандидата, на доклада на Атестационната комисия за дългосрочно атестиране, както и на приложената негова автобиография. От цитираните документи се вижда, че през периода от 2015 г. Гюдуров е бил ангажиран в доста интензивна и непрекъсната преподавателска дейност и извънаудиторна заетост. Кандидатът отчита активно участие в разработването и акредитацията на практически всички бакалавърски и магистърски програми на департамент „История“ през последните години, он лайн–семинари, пътуващи семинари и т. н. През разглеждания период той е член на Библиотечния съвет на НБУ. Бил е научен ръководител на 1 успешно защитил дипломант и рецензент на 13 други. Информацията за тях, както и темите, по които е бил лектор, са публикувани на официалния сайт на НБУ, департамент „История“. Според данните, предоставени от Центъра за качество и оценяване на НБУ, кандидатът е бил оценен в анкетните карти на студентите с отличната оценка 4, 83 (при максимална оценка 5,00).

IV. Заключение

Казаното по-горе ми дава основание да заключа, че пред почитаемото научно жури е представена една достойна кандидатура за заемането на академичната длъжност „доцент“ в департамент „История“ на Нов български университет. Става дума за един доказал се вече в науката и в преподавателската работа

специалист, чието творчество се отличава с коректност към фактите, научна добросъвестност и задълбоченост. Макар повечето от неговите трудове да са посветени на по-частни проблеми, те се характеризират и с широка историческа и езикова култура. С цялата си научна продукция той открива нови тематични полета и хоризонти пред българската историческа наука и навлиза в пространства, които до този момент или не са изследвани, или само косвено са били интерпретирани от представители на други клонове на науката – социолози, антрополози, криминалисти и пр. Всички негови трудове имат оригинален характер и никъде не се констатира плагиатство. Дългогодишната му вече работа със студентите го е формирала като утвърден преподавател и лектор. Оценката ми за цялостната му академична дейност е категорична положителна и аз убедено гласувам „за“ заемането от гл. ас. д-р Димитър Йорданов Гюдуров на академичната длъжност „доцент“.

Рецензент:

/доц. д-р Михаил Груев/